UNIVERSITY OF AMSTERDAM

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Heracles en Hylas: metapoëzie in de hellenistische tijd

Heerink, M.

Publication date
2014
Document Version
Final published version
Published in
Lampas

Link to publication

Citation for published version (APA):
Heerink, M. (2014). Heracles en Hylas: metapoëzie in de hellenistische tijd. *Lampas*, *47*(4), 339-355.

General rights
It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations
If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: https://uba.uva.nl/en/contact, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (https://dare.uva.nl)

Download date:18 Jan 2026

Heracles en Hylas: metapoëzie in de hellenistische tijd*

MARK HEERINK

Summary: In this article I will argue that the hellenistic poets Apollonius of Rhodes (*Argonautica* 1.1153-1363) and Theocritus (*Idyll* 13) used the myth of Hylas and Heracles to express allegorically their 'Callimachean' ideas about poetry. In similar but different ways, these poets offer an alternative to the hackneyed heroic-epic tradition, as symbolized by Heracles, and associate themselves and their poetry instead with the boy Hylas, variously the adoptive son, pupil and lover of the great hero, who eventually will go his own way.

1 Inleiding

Wanneer de Argonauten tijdens hun epische zoektocht naar het Gulden Vlies een tussenstop maken in Mysië, trekt de jonge Hylas erop uit om water te halen voor zijn adoptievader Heracles. Ronddolend in de bossen bereikt hij uiteindelijk een afgelegen bron, bewoond door een nimf die onmiddellijk verliefd wordt op de mooie jongen en hem in het water trekt. Radeloos doorkruist Heracles heel Mysië op zoek naar de jongen die hij nooit zal terugvinden, waarna de Argonauten hun expeditie vervolgen zonder hun grootste held.

Dit is een korte samenvatting van een episode uit het epos *Argonautica* van de hellenistische dichter Apollonius van Rhodos (1.1153-1363). De enige andere volledige versies van de mythe van Hylas en Heracles die ons zijn overgeleverd, zijn van de hand van Apollonius' tijdgenoot Theocritus (*Idylle* 13), de Augusteïsche dichter Propertius (*Elegie* 1.20) en de Flavische epos-dichter Valerius Flaccus (*Argonautica* 3.481-4.57). Onderling vertonen ze kleine variaties. Zo figureren er bij Propertius meerdere nimfen als ontvoerders, die bij Theocritus zelfs afzonderlijk genoemd worden, en is er bij Theocritus en Propertius duidelijk sprake van een liefdesrelatie tussen Hylas en Heracles. Er hebben ooit meer literaire versies bestaan van de mythe, die zelfs buitengewoon populair was, als we Vergilius' retorische vraag aan het begin van het

* Deze bijdrage is een verkorte weergave van delen van mijn proefschrift *Echoing Hylas: Metapoetics in Hellenistic and Roman Poetry* (Leiden, 2010), waarvan de handelseditie binnenkort zal verschijnen.

derde boek van zijn *Georgica* mogen geloven: *cui non dictus Hylas puer?* 'Wie heeft niet over Hylas verteld?' (*Georgica* 3.6). We hebben echter slechts enkele korte verwijzingen over, zoals in Vergilius' zesde *Ecloga* (43-44), en kunnen slechts vermoeden dat de hellenistische dichters Callimachus, Euphorion, Nicander en de Romeinse dichter Cornelius Gallus over Hylas hebben geschreven.[1]

In de loop der eeuwen is de mythe op verschillende manieren geïnterpreteerd. Volgens Strabo (1e eeuw v.Chr.) verklaart deze de oorsprong van een cultus in Mysië (*Geographica* 12.4.3):

> ὑπέρκειται δὲ τῆς Προυσιάδος ὄρος, ὃ καλοῦσιν Ἀργανθώνιον. ἐνταῦθα δὲ μυθεύουσι τὸν Ὕλαν, ἕνα τῶν Ἡρακλέους ἑταίρων συμπλεύσαντα ἐπὶ τῆς Ἀργοῦς αὐτῷ, ἐξιόντα δὲ ἐπὶ ὑδρείαν ὑπὸ νυμφῶν ἁρπαγῆναι· (...) καὶ νῦν δ' ἔτι ἑορτή τις ἄγεται παρὰ τοῖς Προυσιεῦσι καὶ ὀρειβασία θιασευόντων καὶ καλούντων Ὕλαν, ὡς ἂν κατὰ ζήτησιν τὴν ἐκείνου πεποιημένων τὴν ἐπὶ τὰς ὕλας ἔξοδον.
>
> Boven Prusias ligt een berg genaamd Arganthonium en daar, zeggen ze, is Hylas, een van Heracles' metgezellen, die met hem op de Argo voer, door nimfen geroofd toen hij aan land ging om water te halen. (...) En ook nu nog wordt er een feest gehouden bij de Prusiërs waarbij men in een feestelijke optocht door de bergen trekt en Hylas roept, alsof men de bossen in gaat om hem te zoeken.

Volgens de hellenistische dichter Nicander (2e eeuw v.Chr.) is de mythe op een andere manier etiologisch: ze zou het fenomeen van de echo verklaren. Als we Antoninus Liberalis' samenvatting mogen geloven,[2] zou Nicander in zijn nadien verloren gegane *Heteroeumena* ('Metamorphosen') namelijk hebben verteld hoe de nimfen Hylas ontvoerden en hem in een echo veranderden, een motief dat in de overgeleverde Hylas-gedichten een belangrijke rol speelt, zoals we zullen zien:[3]

> νύμφαι δὲ δείσασαι τὸν Ἡρακλέα, μὴ αὐτὸν εὕροι κρυπτόμενον παρ' αὐταῖς, μετέβαλον τὸν Ὕλαν καὶ ἐποίησαν ἠχὼ καὶ πρὸς τὴν βοὴν πολλάκις ἀντεφώνησεν Ἡρακλεῖ. Nicander fr. 48 Gow-Scholfield (= Antoninus Liberalis 26.4)
>
> De nimfen, vrezend dat Heracles zou ontdekken dat ze de jongen verborgen hielden, veranderden hem in een echo, die vaak Heracles' schreeuw beantwoordde.

1 Zie bijvoorbeeld Heerink (2007) voor meer informatie over de mogelijke Hylas-gedichten van Callimachus, Euphorion en Gallus. Voor Nicander, zie hieronder. Zie Huxley (1969: 99-112) voor pre-hellenistische epen over Heracles, waarin Hylas mogelijk figureerde. Voor speculaties over andere mogelijke (maar nu verloren) gedichten over Hylas, zie bijvoorbeeld Mauerhofer (2004: 26-36).

2 Antoninus Liberalis' verhaal van Hylas (26) heeft als opschrift: ἱστορεῖ Νίκανδρος Ἑτεροιουμένων Β' ('Nicander vertelt dit verhaal in het tweede boek van zijn *Metamorphosen*.').

3 Overigens lijkt Strabo (hierboven geciteerd) ook op dit echo-motief te zinspelen.

Moderne geleerden lezen de mythe als een *rite de passage* van Hylas, die van een pederastische relatie met Heracles naar een huwelijk met een nimf zou overstappen.[4] Daarnaast is de figuur van Hylas gezien als een lokale vegetatiegod, wiens jaarlijkse dood centraal zou staan tijdens een religieuze ceremonie, waarbij de jongen werd beweend.[5] Ook is er wel getallensymboliek in de verschillende versies van het verhaal gelezen.[6]

De vier overgeleverde Hylas-gedichten geven echter blijk van nog een betekenislaag, die tot nu onderbelicht is gebleven. In mijn proefschrift (2010) heb ik betoogd hoe de vier dichters in kwestie het verhaal van Hylas en Heracles hebben gebruikt om hun ideeën over poëzie allegorisch tot uitdrukking te brengen. Ik heb met andere woorden een 'metapoëtische' interpretatie van de Hylas-mythe gegeven. Deze bijdrage zal zich beperken tot een dergelijke lezing van de twee hellenistische gedichten van Apollonius en Theocritus.

Maar waarom zou uitgerekend deze mythe voor dit doel worden gebruikt? Twee elementen in de mythe lenen zich uitstekend voor een metapoëtische toepassing en lijken door de dichters in kwestie te zijn uitgebuit. In de eerste plaats worden er in de Hylas-gedichten voortdurend toespelingen gemaakt op de vermeende etymologie van Hylas' naam, die van het Griekse ὕλη zou zijn afgeleid, dat letterlijk 'bos' of 'hout' betekent (LSJ I, II), maar metaforisch ook '(literair) materiaal' (LSJ III.3).[7] Deze etymologische verwijzingen activeren de metapoëtische dimensie van de respectievelijke gedichten, waarin de Hylas-figuur, die steeds het 'poëtisch materiaal' van de dichter representeert, centraal staat. Daarnaast lijkt de verhouding tussen de archetypische held Heracles en de jonge Hylas ideaal om de relatie van de respectieve dichters tot hun epische voorgangers te symboliseren. Op het exploiteren van dit aspect van de mythe zal ik me hier toeleggen.

2 Callimachus

De buitengewone populariteit van de Hylas-mythe in de hellenistische tijd wijst in de richting van de Alexandrijnse geleerde en dichter Callimachus (ca.

4 Zie bijvoorbeeld Hunter (1999: 262; 268). Vgl. Gow (1950 II: 233).

5 Leigh (1994: 193). Vgl. ibidem: 'Hylas is a local fertility god closely akin not just to Adonis but also to the Egyptian Maneros, to Linos or Ailinos, to Bormos, Pliaros, Lityerses and Mariandunos.' Vgl. Sourvinou-Inwood (2004: 119-46 = Part 4: 'Young males publicly lamented'), waar Hylas uitgebreid met vergelijkbare figuren in verband wordt gebracht, van Adonis tot Attis. Sourvinou-Inwood's vergelijking van de cultus van Hylas met die van Dionysus (Part 5: 'Dionysos and advent festivals') is echter te vergezocht (cf. Köhnken 2008: 490). Vgl. Mauerhofer (2004: 63-6), die een parallel ziet tussen de Hylas-mythe, zoals beschreven door Theocritus, en de mythe van Osiris.

6 Mauerhofer (2004). Zie voor een kritische bespreking van deze aanpak Heerink (2006).

7 De Romeinse Hylas-gedichten, die hier verder buiten beschouwing worden gelaten, verwijzen overigens naar deze etymologie via het Latijnse equivalent van ὕλη, *silva*, dat dezelfde dubbele betekenis heeft (*Oxford Latin Dictionary* 1, 2 en 5b). Voor voorbeelden van deze etymologische toespelingen verwijs ik naar mijn dissertatie.

310-240 v.Chr.). Hij was de beroemdste en meest expliciete vertegenwoordiger van de hellenistische, avantgardistische stroming die een originele, kleinschalige, geleerde en verfijnde poëzie propageerde. Callimachus zette zich sterk af tegen niet zozeer Homerus, wiens kwaliteiten buiten kijf stonden, als wel de afgezaagde, neo-'Homerische' epiek over traditioneel mythologische en met name martiale thema's die Homerus imiteerde.[8] In het bijzonder moet hier worden gedacht aan de Epische Cyclus, die het doelwit is van een beroemd epigram van Callimachus: Ἐχθαίρω τὸ ποίημα τὸ κυκλικόν. 'Ik haat het cyclische gedicht' (*Ep.* 28.1 Pf.).[9] De gedichten van Callimachus' tijdgenoten dragen soortgelijke ideeën uit. Zo is Apollonius' *Argonautica*, dat overduidelijk de Homerische epen imiteert, maar tegelijkertijd de protagonist Jason als onheroïsch afschildert, wel een 'Callimacheïsch epos' genoemd.[10] De relatie van Jason tot zijn heroïsche, Homerische voorgangers roept namelijk de verhouding op tussen Apollonius en Homerus. Zoals Wolfgang Kofler het zegt:

> In dem angesichts der Wichtigkeit der ihm auferlegten Mission zögernden und geradezu ängstlichen Jason könnte sich nämlich die anfängliche Nachdenklichkeit des Dichters spiegeln, der nach einem Weg sucht, die herakleisch-homerischer Aufgabe, ein Heldenepos zu schreiben, auf seine Art und Weise zu bewältigen.[11]

Meer algemeen kan Apollonius' onderwerpskeuze als typisch hellenistisch worden gezien: de zoektocht van Jason en de zijnen vond namelijk een generatie vóór de Trojaanse oorlog plaats, waarmee Apollonius als het ware de wereld van Homerus en diens navolgers omzeilt. Op vergelijkbare wijze beschrijft Theocritus bijvoorbeeld in *Idylle* 11 de cycloop Polyphemus in zijn jonge jaren, voordat Odysseus hem zou ontmoeten.[12] Deze techniek van de 'verjonging' van de epische traditie wordt overigens ook door Callimachus ingezet in zijn magnum opus, de *Aetia* ('Oorzaken'). Wanneer Callimachus' persona in de proloog weigert om een epos te schrijven, presenteert hij zichzelf als een kind *(Aetia* fr. 1.1-6 H):

> πολλάκι μοι Τελχῖνες ἐπιτρύζουσιν **ἀοιδῇ**,
> νήιδες οἳ Μούσης οὐκ ἐγένοντο φίλοι,
> εἵνεκεν οὐχ ἓν ἄεισμα διηνεκὲς ἢ βασιλ[η

8 Vgl. Hopkinson (1988: 86) over *Ep.* 28 Pf.: 'In this epigram Callimachus expresses his dislike of 'cyclic' epic, i.e. neo-'Homeric' epic on traditional mythological themes'.

9 Voor de dubbele betekenis van κυκλικός hier, zie Asper (1997: 56, noot 140): 'κυκλικός changiert wahrscheinlich bewußt zwischen den Bedeutungen ,"kurrent = abgegriffen" und "zum epischen Kyklos gehörig".' Vgl. Blumenthal (1978: 127, 'trite cyclic poem') en Hopkinson (1988: 87, 'well worn themes of cyclic epic'), die de passage ook leest als een spel met de twee betekenissen van κυκλικός.

10 Zie bijvoorbeeld de titel van DeForest (1994): *Apollonius'* Argonautica*: A Callimachean Epic.*

11 Kofler (2003: 41).

12 Zie voor deze typisch hellenistische techniek van de 'verjonging' bijvoorbeeld Stephens (2002/3) en Radke (2007).

> .....]ας ἐν πολλαῖς ἤνυσα χιλιάσιν
> ἢ.....].ους ἥρωας, ἔπος δ' ἐπὶ τυτθὸν ἑλ[ίσσω
> **παῖς** ἄτε, τῶν δ' ἐτέων ἡ δεκὰς οὐκ ὀλίγη.

> Vaak] brommen de Telchinen tegen mijn gezang
> – met Muzen onbekend en niet hun vriend –,
> daar 'k niet één lied over een vorst van wieg tot graf
> .....] in lange reeksen verzen heb gemaakt,
> .....] of over 'n held, maar slechts met woorden speel
> zoals een kind, hoewel 'k veel kruisjes tel.[13]

Het door Theocritus uitgevonden genre van de bucolische poëzie, waar de zojuist genoemde *Idylle* 11 over Polyphemus onderdeel van uitmaakt, kan overigens meer in het algemeen worden gezien als een poëtisch alternatief voor het heroïsch-epische universum van Homerus. Tegelijkertijd – en deze dubbele houding is typisch 'Callimacheïsch' – is Theocritus' genre echter geïnspireerd door Homerus, de bron van alle wijsheid, in wiens poëzie de basiselementen van de bucoliek al aanwezig waren.[14] Niet toevallig schreven juist deze twee hellenistische dichters, Apollonius en Theocritus (en misschien dus ook Callimachus en Nicander), over Hylas en Heracles.

3 Apollonius

Het eerste boek van Apollonius' *Argonautica* eindigt met de Hylas-episode. De Argonauten varen weg en laten de grootste held van het epos, die het oude, heroïsche epos vertegenwoordigde en die tegenover de andere Argonauten werd geplaatst, achter, waarna het epos een andere richting inslaat. Al in het eerste boek van het epos, toen Heracles aan boord van de Argo ging, werd de krachtige held beschreven als te zwaar voor het schip *(Argonautica* 1.531-3):

> μέσσῳ δ' Ἀγκαῖος μέγα τε σθένος Ἡρακλῆος
> ἵζανον, ἄγχι δέ οἱ ῥόπαλον θέτο· καί οἱ ἔνερθεν
> ποσσὶν ὑπεκλύσθη νηὸς τρόπις.

> Ankaios zette zich in 't midden, evenals
> de onverschrokken Heracles; hij hield zijn knots
> vlak in de buurt. De kiel zonk diep in 't water weg
> onder zijn voeten![15]

Deze passage activeert de symbolische gelijkstelling van het schip Argo met Apollonius' epos *Argonautica*, die door het hele werk loopt, zoals geleerden

13 Vertaling M.A. Harder.

14 Vgl. Stephens (2002/3).

15 Vertaling W. Kassies.

hebben laten zien: 'The Argo symbolizes the poem when it sinks under Heracles' feet or when it slips through the Symplegades likened to a book-roll.'[16] Heracles is dus niet alleen letterlijk maar ook figuurlijk te 'zwaar', i.e. te heroïsch-episch, voor de Argo.[17] In de loop van het eerste boek wordt het steeds duidelijker dat Heracles inderdaad niet in dit hellenistische epos past, maar de climax vindt plaats in de Hylas-episode.

Nadat de wind is gaan liggen, varen de Argonauten weg van het schiereiland Cyzicus, waar ze per ongeluk een slachting onder hun gastheren hebben aangericht. Om hun traumatische ervaringen te vergeten beginnen de helden een roeiwedstrijd *(Argonautica* 1.1153-5):

> ἔνθ' ἔρις ἄνδρα ἕκαστον ἀριστήων ὀρόθυνεν,
> ὅς τις ἀπολλήξειε πανύστατος· ἀμφὶ γὰρ αἰθὴρ
> νήνεμος ἐστόρεσεν δίνας, κατὰ δ' εὔνασε πόντον.
>
> Nu prikkelde de eerzucht elke dappere strijder:
> wie zou van hen het allerlaatst het roeien staken?
> Een hemel zonder wind had rondom hen de kolken
> geëffend en het water van de zee bedaard.[18]

Zoals Richard Hunter over deze wedstrijd opmerkt: 'This is the closest Apollonius comes to including a scene of sports on the pattern of *Iliad* 23'.[19] Zoals in de loop van het eerste boek echter al duidelijk was geworden, is de *Argonautica* geen heroïsch epos en dit wordt op dramatische wijze duidelijk in wat volgt. Wanneer een wind opsteekt en de overige, vermoeide Argonauten stoppen met roeien, blijft Heracles doorgaan *(Argonautica* 1.1161-63):

> αὐτὰρ ὁ τούς γε
> πασσυδίῃ μογέοντας ἐφέλκετο κάρτεϊ χειρῶν
> Ἡρακλέης, ἐτίνασσε δ' ἀρηρότα δούρατα νηός.
>
> Terwijl zij zwoegend verder roeiden, sleepte één
> met sterke handen hen nog verder: Heracles.
> Hij roeide zo verwoed dat alle planken trilden.[20]

Waar Heracles aan het begin van het epos te zwaar was voor de Argo en het gedicht, vormt hij nu een reëel gevaar. Het is duidelijk dat de *Argonautica*

16 DeForest (1994: 99). Zie vooral Albis (1996: 43-66 = hoofdstuk 3: 'the poet's voyage') voor deze gelijkstelling middels de metafoor van reizen, en zeilen in het bijzonder, voor poëzie. Zie meer in het algemeen bijvoorbeeld Harrison (2007) voor deze metafoor in met name de Latijnse poëzie.
17 Vgl. het Latijnse *gravis*, dat kan verwijzen naar 'the weightiness of the higher genres, especially epic' (Feeney (1991: 319, n. 21); daar zijn ook voorbeelden te vinden).
18 Vertaling W. Kassies.
19 Hunter (1993: 36-7).
20 Vertaling W. Kassies.

de plek is noch voor heroïsch-epische competitie noch voor Heracles. Tijdens de wedstrijd is hij nog in zijn element, maar wanneer de held vervolgens zijn roeispaan breekt, kijkt hij verdwaasd om zich heen: dit is hij niet gewend *(Argonautica* 1.1164-71):

> δὴ τότ' ἀνοχλίζων τετρηχότος οἴδματος ὁλκοὺς
> μεσσόθεν ἆξεν ἐρετμόν· ἀτὰρ τρύφος ἄλλο μὲν αὐτὸς
> ἄμφω χερσὶν ἔχων πέσε δόχμιος, ἄλλο δὲ πόντος
> κλύζε παλιρροθίοισι φέρων. ἀνὰ δ' ἔζετο σιγῇ
> παπταίνων· χεῖρες γὰρ ἀήθεσον ἠρεμέουσαι.
>
> ... precies op dát punt brak,
> terwijl hij voren ploegde in de ruige golven,
> zijn roeiriem middendoor! Het ene stuk hield hij,
> toen hij opzij viel, met zijn beide handen vast,
> het andere werd door 't kolkend water meegesleurd.
> Terwijl hij overeind kwam, keek hij zwijgend rond:
> zijn handen waren niet gewend te blijven rusten!

In de Hylas-episode die hierop volgt, wordt dit beeld bevestigd. Wanneer de Argonauten in Mysië aan land zijn gegaan, gaat Heracles op zoek naar een boom om een nieuwe roeispaan te maken. Zodra hij een pijnboom heeft gevonden, rukt hij deze met geweld uit de grond, een actie die wordt vergeleken met een storm die de mast van een schip treft *(Argonautica* 1.1201-5):

> ὡς δ' ὅταν ἀπροφάτως **ἱστὸν νεός**, εὖτε μάλιστα
> χειμερίη ὀλοοῖο δύσις πέλει Ὠρίωνος,
> ὑψόθεν ἐμπλήξασα θοὴ ἀνέμοιο κατάιξ
> αὐτοῖσι σφήνεσσιν ὑπὲκ προτόνων ἐρύσηται·
> ὣς ὅ γε τὴν ἤειρεν.
>
> Zoals een snelle valwind onverwacht vanuit
> de hoogte neerkomt op een schip, wanneer Orion,
> die storm aankondigt, ondergaat, en dan de mast
> tezamen met de wiggen losrukt van de stagen,
> zo tilde hij de stam.[21]

Het schip in gevaar doet onvermijdelijk aan de Argo denken, waardoor indirect wordt benadrukt dat Heracles een gevaar vormt voor het schip.[22] Aangezien de boom in kwestie een pijnboom is, het materiaal waarvan de Argo traditioneel is gemaakt,[23] ontstaat bovendien de indruk dat Heracles' actie weer

21 Vertaling W. Kassies.
22 Vgl. DeForest (1994: 64): 'The simile reminds the reader how dangerous Heracles is to the ship.'
23 Zie bv. Euripides, *Medea* 3-6; Valerius Flaccus, *Argonautica* 1.121-9 (waar de bouw van de Argo wordt beschreven).

metapoëtisch kan worden gelezen: hij brengt Apollonius' epos, zoals gesymboliseerd door de pijnboom, in gevaar.

Na deze episode beschrijft Apollonius Hylas' zoektocht naar water voor Heracles (*Argonautica* 1.1207-9):

> τόφρα δ' Ὕλας χαλκέῃ σὺν κάλπιδι νόσφιν ὁμίλου
> δίζητο κρήνης ἱερὸν ῥόον, ὥς κέ οἱ ὕδωρ
> φθαίη ἀφυσσάμενος ποτιδόρπιον ...
>
> Maar Hylas was intussen met een bronzen kruik
> ver van de groep vandaan gaan zoeken naar een bron
> met heilig, stromend water om voor Herakles
> het water voor het maal geput te hebben als
> hij straks terugkwam ...

Niet alleen vindt deze scène tegelijk met Heracles' actie plaats (τόφρα, 1207), er zijn ook duidelijke, woordelijke parallellen, die uitnodigen om de beide passages met elkaar te vergelijken.[24] Dit roept de vraag op of Hylas' zoektocht ook metapoëtisch kan worden gelezen. Analoog aan de pijnboom zou dan het object van Hylas' zoektocht, de bron, symbool staan voor de *Argonautica*. Inderdaad doet de afgelegen bron denken aan de beroemde watermetaforiek van Callimachus, zoals verwoord aan het einde van zijn *Hymne aan Apollo*. Vergelijkbaar met het hierboven besproken poëticale statement in *Epigram* 28, verklaart Callimachus in de hymne dat zijn poëtica niet gericht is tegen Homerus, maar tegen neo-'Homerische' poëzie (*Hymne aan Apollo* 105-12):

> ὁ Φθόνος Ἀπόλλωνος ἐπ' οὔατα λάθριος εἶπεν·
> 'οὐκ ἄγαμαι τὸν ἀοιδὸν ὃς οὐδ' ὅσα πόντος ἀείδει.'
> τὸν Φθόνον ὠπόλλων ποδί τ' ἤλασεν ὧδε τ' ἔειπεν·
> 'Ἀσσυρίου ποταμοῖο μέγας ῥόος, ἀλλὰ τὰ πολλά
> λύματα γῆς καὶ πολλὸν ἐφ' ὕδατι συρφετὸν ἕλκει.
> Δηοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι μέλισσαι,
> ἀλλ' ἥτις καθαρή τε καὶ ἀχράαντος ἀνέρπει
> πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβὰς ἄκρον ἄωτον.'
>
> De Afgunst fluistert stiekem in Apollo's oor:
> 'Ik haat hem die niet eens zoveel zingt als de zee.'
> Apollo schopte Afgunst met zijn voet en sprak:
> 'Wel groot is de Assyrische rivier, maar heel
> veel slijk en afval voert hij in zijn water mee.
> De bijen brengen Deo ook niet elk soort vocht,
> maar slechts wat rein en zuiver opwelt, kleine drup
> uit heil'ge bron, de allerhoogste kwaliteit.'[25]

24 **ὥς κεν** ἐρετμὸν | **οἱ αὐτῷ φθαίη** καταχείριον ἐντύνασθαι, 1188-9 ~ **ὥς κέ οἱ** ὕδωρ | **φθαίη** ἀφυσσάμενος ποτιδόρπιον, 1208-9.

25 Vertaling M.A. Harder.

Hier wordt een gelijkstelling geëxploiteerd van Homerus met Ὠκεανός of πόντος, de pure bron van alle wateren / poëzie.[26] Callimachus' patroon Apollo verklaart dat post-Homerische poëzie (gesymboliseerd door de Assyrische rivier, de Eufraat) door Homerus (= πόντος) te kopiëren alleen de kwantiteit maar niet de kwaliteit van diens poëzie reproduceert. De god accepteert dat de Homerische combinatie van kwaliteit *en* kwantiteit niet te evenaren is en promoot daarom kleinschalige maar pure (καθαρή) en onbezoedelde (ἀχράαντος), dus originele poëzie van de hoogste (Homerische) kwaliteit (ἄκρον ἄωτον). Deze Callimacheïsche poëzie wordt gesymboliseerd door het water van een heilige bron, die uiteraard niet dezelfde is als de κρήνη waaruit iedereen drinkt in *Epigram* 28.

Naar deze Callimacheïsche bron met heilig water nu lijkt Apollonius' Hylas op zoek te zijn. Door de specifieke bewoordingen (κρήνης ἱερὸν ῥόον, 1208) lijkt Apollonius zelfs op Callimachus' watermetaforiek te reageren: hoewel zijn werk in de lange epische traditie staat (κρήνης ... ῥόον), heeft Apollonius een manier gevonden om Callimacheïsche originaliteit en kwaliteit (ἱερὸν) te produceren. De indruk wordt aldus gewekt dat de bron die Hylas vindt de *Argonautica* symboliseert. Deze indruk wordt versterkt door de link die wordt gelegd tussen Hylas, op wie de nimf verliefd wordt, en Jason, die twee boeken later Medea in liefde voor hem zal doen ontbranden, wat van cruciaal belang zal blijken te zijn voor het welslagen van de missie. Zodoende kan Hylas worden gezien als een voorafschaduwing van Jason, die laat zien welke kant het epos op zal gaan. Zoals achter de onheroïsche Jason Apollonius schuilgaat, zo is dat ook het geval voor Hylas. Zijn overstap van de pederastische relatie met Heracles, die is gebaseerd op die tussen Achilles en Patroclus in het archetypisch heroïsche epos, de *Ilias*, naar zijn 'huwelijk' met de nimf symboliseert zodoende Apollonius' emancipatie als Callimacheïsch dichter ten opzichte van Homerus en de heroïsch-epische traditie.

4 Theocritus

Apollonius' tijdgenoot Theocritus heeft de Hylas-mythe op soortgelijke wijze metapoëtisch ingezet, maar dan wel voor zijn eigen doeleinden. Zijn Hylas-gedicht, *Idylle* 13, plaatst de jonge Hylas, die de oorzaak is van het feit dat Heracles de expeditie vroegtijdig verlaat, tegenover de heroïsche Heracles op een manier die suggereert dat Hylas Theocritus' nieuwe, Callimacheïsche, bucolische poëzie symboliseert.

Nadat Hylas door de nimfen is ontvoerd (in tegenstelling tot bij Apollonius betreft het bij Theocritus drie nimfen), schreeuwt Heracles driemaal de

26 Ik volg hier de interpretatie van Koster (1970: 119) en Williams (1978: 89). Vgl. Harder (2000: 85-6).

naam van Hylas, waarop de jongen vanuit het water probeert te antwoorden (*Idylle* 13.58-60):

> τρὶς μὲν Ὕλαν ἄυσεν, ὅσον βαθὺς ἤρυγε λαιμός·
> τρὶς δ' ἄρ' ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ' **ἵκετο φωνά**
> ἐξ ὕδατος, παρεὼν δὲ μάλα σχεδὸν εἴδετο πόρρω.
>
> Driemaal schreeuwde hij 'Hylas', zo hard als zijn diepe keel kon brullen.
> Driemaal antwoordde de jongen, maar zijn stem kwam zwak
> uit het water, en hoewel zeer dichtbij scheen hij ver weg.

Hylas' antwoord heeft veel gemeen met een echo: drie kreten, drie antwoorden, en het antwoord is zwak en komt van ver.[27] Bovendien 'echoot' het tweede vers, met het antwoord van Hylas, Heracles' schreeuw in het eerste vers zowel tekstueel als akoestisch (τρίς – τρίς en ἄϋσεν – ὑπάκουσεν).[28] Zoals we al zagen, transformeerden de nimfen Hylas in een echo in Nicander's *Heteroeumena*, en hetzelfde lijkt hier te zijn gebeurd.

De echo speelt echter nog een andere rol in deze verzen, die verwijzen naar een passage uit de *Ilias* waar een gewonde Odysseus uiting geeft aan zijn pijn (*Ilias* 11.461-3):[29]

> αὐτὰρ ὅ γ' ἐξοπίσω ἀνεχάζετο, αὖε δ' ἑταίρους.
> τρὶς μὲν ἔπειτ' ἤϋσεν ὅσον κεφαλὴ χάδε φωτός
> τρὶς δ' ἄϊεν ἰάχοντος ἀρηΐφιλος Μενέλαος.
>
> Maar hij [*Odysseus*] week achteruit en riep tot zijn strijdkameraden.
> Driemaal gaf hij een schreeuw zo hard als zijn stemgeluid toestond;
> driemaal hoorde hem roepen de dappere held Menelaos.[30]

Zoals de onderstreepte woorden tonen, wordt de allusie geactiveerd door dezelfde woorden die ook de tekstuele echo in *Idylle* 13 vormen. Dit suggereert dat Theocritus het fenomeen van de echo gebruikt als een metafoor om de intertekstuele relatie met zijn voorganger te beschrijven, een gebruikelijke techniek in Romeinse poëzie.[31] Met andere woorden, Theocritus 'echoot' Homerus. Er is echter sprake van nog een intertekstuele echo, aangezien Hylas'

27 Vgl. Hunter (1999: 282, ad *Id.* 13.58-60): '[...] the experience of deceptive distance suggests the familiar echo effect.'

28 Bonanno (1990: 195-6). Bovendien creëert de latere metrische positie van ὑπάκουσεν in verhouding tot ἄϋσεν het wegstervende effect van een echo. Overigens lijkt ook de grote akoestische afstand tussen Heracles en Hylas iconisch tot uitdrukking te zijn gebracht door het uiteenplaatsen van παρεών en πόρρω.

29 Zie ook Gow (1950, II: 242, ad *Id.* 13.58) en Hunter (1999: 282-3, ad *Id.* 13.58-60) voor deze en de volgende allusie.

30 Vertaling H.J. de Roy van Zuydewijn.

31 Zie Hinds (1998: 5-8) en Barchiesi (2001: 139-40) voor de echo als 'trope of intertextuality' in Romeinse poëzie.

antwoord in vers 59 verwijst naar Menelaus' reactie op Odysseus' schreeuw (vergelijk de vetgedrukte woorden) (*Ilias* 11.464-8):[32]

> αἶψα δ' ἄρ' Αἴαντα προσεφώνεεν ἐγγὺς ἐόντα·
> 'Αἶαν διογενὲς Τελαμώνιε, κοίρανε λαῶν,
> ἀμφί μ' Ὀδυσσῆος ταλασίφρονος ἵκετο φωνή*,
> τῷ ἰκέλη ὡς εἴ ἑ βιῴατο μοῦνον ἐόντα
> Τρῶες ἀποτμήξαντες ἐνὶ κρατερῇ ὑσμίνῃ.'
>
> * φωνή *vulg.*: ἀϋτή *Aristarchus*
>
> Aanstonds sprak hij tot Ajas, die dicht in zijn buurt stond, de woorden:
> 'Ajas, Telamons edele zoon, jij leider van 't krijgsvolk!
> 'k Hoor het luide geroep van de onverschrokken Odysseus.
> 't Klinkt alsof hij eronder bezwijkt en het volk der Trojanen
> hem daar, alleen in de hevige strijd, de terugtocht versperd heeft.'[33]

Theocritus lijkt hier te verwijzen naar de 'vulgaat'-tekst van Homerus,[34] waarin in vers 466 φωνή te vinden is. Aristarchus' lezing ἀϋτή – die ἤϋσεν in 462 echoot[35] – is echter erg aantrekkelijk in verband met Theocritus' allusie. Wat betreft de oorsprong en status van Aristarchus' lezing (die van latere datum is) tasten we in het duister, en we weten dus niet of Theocritus bekend was met de lezing. Indien dit echter het geval zou zijn, dan zou hij een debat over de juiste lezing van een vers in de *Ilias* kunnen weergeven. Op typisch geleerde en speelse, kortom hellenistische, wijze zou Theocritus dan de variant verwerpen, maar tegelijkertijd zou zijn gedicht het echoënde effect (ἄυσεν – ὑπάκουσεν) dat de tekst van de *Ilias* met deze lezing zou hebben (ἤϋσεν – ἀϋτή) weergeven.

Er is echter ook een metapoëtische verklaring voor Theocritus' gebruik van φωνά. Middels de allusie naar *Ilias* 11 wordt Heracles door Theocritus duidelijk geassocieerd met Odysseus, die zich in een typisch epische situatie op het slagveld bevindt:

τρὶς μὲν Ὕλαν **ἄυσεν**, **ὅσον** βαθὺς ἤρυγε λαιμός	*Idylle* 13.58
τρὶς μὲν ἔπειτ' **ἤϋσεν ὅσον** κεφαλὴ χάδε φωτός	*Ilias* 11.462

Hierdoor worden we herinnerd aan de archetypisch heroïsche status van Heracles, maar het verschil met de situatie in *Idylle* 13 wordt in het volgende vers onmiddellijk duidelijk gemaakt. Het is immers niet een Homerische held die Heracles' episch gebrul beantwoordt, zoals Menelaüs reageert op

32 Hunter (1999: 283, ad *Id.* 13.58-60).

33 Vertaling H.J. de Roy van Zuydewijn.

34 Zie hiervoor bv. Nagy (1997: 114ff). Afgedrukt is van Thiel's (1996) tekst.

35 Hainsworth (1993: 274, ad *Ilias* 11.466).

Odysseus' kreet, maar een jongen met een zwakke stem. De door Theocritus gebruikte terminologie bevestigt dat het contrast tussen Hylas en de epische held metapoëtisch significant is. Hylas' stem wordt namelijk beschreven als ἀραιά ('dun', 'zwak'), een woord dat in de oudheid regelmatig wordt uitgelegd als λεπτή ('dun', 'verfijnd'),[36] een typisch Callimacheïsche term. In de proloog van de *Aetia* bijvoorbeeld herinnert Callimachus zich hoe hij op jonge leeftijd werd aangespoord om kleinschalige, verfijnde (Μοῦσαν ... λεπταλέην) en originele poëzie te schrijven (*Aetia* fr. 1.21-30 H):[37]

καὶ γὰρ ὅτε πρώτιστον ἐμοῖς επὶ δέλτον ἔθηκα
γούνασιν, Ἀπόλλων εἶπεν ὅ μοι Λύκιος·
'.....]... ἀοιδέ, τὸ μὲν θύος ὅττι πάχιστον
θρέψαι, τὴ]ν Μοῦσαν δ' ὠγαθὲ **λεπταλέην·**
πρὸς δέ σε] καὶ τόδ' ἄνωγα, τὰ μὴ πατέουσιν ἅμαξαι
τὰ στείβειν, ἑτέρων ἴχνια μὴ καθ' ὁμὰ
δίφρον ἐλ]ᾶν μηδ' οἶμον ἀνὰ πλατύν, ἀλλὰ κελεύθους
ἀτρίπτο]υς, εἰ καὶ στεινοτέρην ἐλάσεις.'
τῷ πιθόμη]ν· ἐνὶ τοῖς γὰρ **ἀείδομεν** οἳ **λιγὺν** ἦχον
τέττιγος, θ]όρυβον δ' οὐκ ἐφίλησαν ὄνων.

Toen ik voor 't eerst een schrijfplank op mijn knieën nam,
toen sprak tot mij Apollo Lykios:
'...] zanger, [mest] het ófferdier zo vet je kunt,
maar laat, mijn vriend, de Muze elegant.
[Ook] zeg ik u te gaan daar waar het zwaar verkeer
niet rijdt, [uw wagen] niet in iemands spoor
te voeren en niet langs een brede weg, maar langs
[een onbetreden] pad, al is 't ook smal.'
[Ik luisterde,] en zing nu met wie 't licht geluid
[van krekels] mint, maar balkende ezels niet.[38]

De term ἀραιά zelf komt echter ook voor in een metapoëtische context, en wel in Callimachus' langste hymne, voor het eiland Delos. Zoals geleerden hebben laten zien, en Siem Slings het meest overtuigend, is dit gedicht te lezen als een poëticale allegorie.[39] Dit geldt niet voor het hele gedicht (Slings spreekt van een 'partial allegory'[40]), maar af en toe wordt duidelijk gesuggereerd dat het kleine eiland, de geboorteplaats van Callimachus' poëtische vriend Apollo, gelegen in de grote zee, een symbool is voor Callimachus' kleine, verfijnde poëzie. In vers 191 bijvoorbeeld wordt het eiland ἀραιή ('dun') genoemd: ἔστι διειδομένη τις ἐν ὕδατι νῆσος ἀραιή, 'in het water ligt een eiland, helder (schijnend), dun'. Dit woord wordt door de scholiast op deze passage als λεπτή ('dun', 'verfijnd') uitgelegd, met zijn duidelijk Callimacheïsche associaties. Dat deze antieke lezer het woord ἀραιή (en daarmee het eiland zelf) metapoëtisch interpreteert, wordt nog aannemelijker als we bedenken dat Delos in werkelijkheid niet dun is (circa 3 km lang en 1 km breed). De op het eerste gezicht wat vreemde combinatie νῆσος ἀραιή lijkt dus een sterk metapoëtische lading te hebben.

36 Hunter (1999: 283, ad *Id.* 13.59)
37 Zie ook bv. Callimachus *Epigram* 27.3-4 Pf. (χαίρετε λεπταί | ῥῆσιες, 'gegroet subtiele woorden'). Zie vooral Asper (1997: 156-89) voor Callimachus' gebruik van deze poëtologische metafoor.
38 Vertaling M.A. Harder.
39 Slings (2004), waaraan ik ook de bespreking van vers 191 van de *Hymne voor Delos* ontleen (pp. 283-4). Zie ook Bing (1988: 110-28) voor de metapoëtische dimensie van de hymne. Deze korte bespreking van Callimachus' *Hymne voor Delos* verscheen eerder in een andere context en in een enigszins andere vorm al in Heerink (2009: 306).
40 Slings (2004: 282).

De metapoëtische dimensie van ἀραιά in *Idylle* 13 wordt versterkt door de combinatie met φωνά (59). Zoals gezegd presenteert Callimachus zichzelf als een kind (παῖς) in zijn *Aetia*-proloog. Callimachus' bron voor zijn persona, die zowel de kleinschaligheid van Callimachus' poëzie als de 'verjonging' van de uitgemolken epische traditie symboliseert, is Homerus. Op het beroemde schild van Achilles, dat in *Ilias* 18 wordt beschreven, is ook een jongen afgebeeld, die muziek aan het maken is te midden van werkers op een wijngaard en wiens stem (φωνή) 'Callimacheïsch' verfijnd is (*Ilias* 18.569-71):

τοῖσιν δ' ἐν μέσσοισι **παῖς** φόρμιγγι **λιγείῃ**
ἱμερόεν κιθάριζε, λίνον δ' ὑπὸ καλὸν **ἄειδε**
λεπταλέῃ φόρμῃ.

En op de zoete muziek van de helder klinkende citer
zong met zijn zuivere stem in hun midden een jongen het mooie
treurlied van Linos.[41]

Zoals de vetgedrukte woorden hier en in de hierboven geciteerde passages uit de *Aetia*-proloog laten zien, heeft Callimachus zijn poëtische persona en programma gebaseerd op Homerus' jongen en diens 'Linus-lied'.[42] Deze Homerische scène is onderdeel van een serie afbeeldingen op het Schild, die kunnen worden gelezen als alternatieven voor Homerus' oorlogsepos, de *Ilias*, waarin het schild figureert. Callimachus' allusie bewerkstelligt daarmee volgens Susan Stephens een legitimatie van Callimachus' poëtica, aangezien de Homerische verzen 'set out a poetic agenda that runs counter to epic, while at the same time appearing side-by-side *with* and *in* epic, and it thus seems authorized by Homer himself.'[43]

Aan deze Callimacheïsche jongen doet Theocritus' Hylas denken. Niet alleen is hij natuurlijk ook een παῖς, hij wordt zelfs zo genoemd in hetzelfde

41 Vertaling H.J. de Roy van Zuydewijn.
42 Zie pp. 342-3 en p. 350 voor de betreffende passages uit Callimachus' *Aetia*. Voor het mysterieuze 'Linus-lied', zie bijvoorbeeld Stephens (2002/3).
43 Stephens (2002/3: 13).

vers waarin wordt gezegd dat hij een Callimacheïsche ἀραιὰ φωνά heeft (59). De indruk wordt aldus gewekt dat, net als bij Apollonius, achter Hylas de dichter schuilgaat, die aan de hand van Hylas en Heracles zijn eigen poëzie karakteriseert. De Callimacheïsche aard van Theocritus' poëzie wordt onderstreept door Hylas' schreeuw, die slechts een zwak of verfijnd, kortom een Callimacheïsch, antwoord is op Heracles' 'Homerische' brul. Tegelijkertijd nodigen de allusies naar de *Ilias* uit tot een vergelijking van Hylas' 'Callimacheïsche' φωνά (59) en Menelaus' epische φωνή (*Ilias* 11.466), die totaal verschillend zijn, hoewel ze elkaar oproepen. Kortom, vergelijkbaar met Callimachus en Apollonius beschrijft Theocritus hier zijn eigen Callimacheïsche poëzie in relatie tot Homerus.[44]

Maar om wat voor poëzie gaat het dan? Hylas verandert zoals gezegd in een echo. Dit fenomeen roept een essentieel kenmerk van Theocritus' bucolische poëzie op vanwege de natuurlijke en muzikale associaties.[45] Al aan het begin van Theocritus' programmatische eerste *Idylle* wordt een verband gelegd tussen het bucolische lied en het geluid van de natuur; beide zijn 'zoet' (ἁδύ) (*Idylle* 1.1-3):[46]

> ἁδύ τι τὸ ψιθύρισμα καὶ ἁ πίτυς, αἰπόλε, τήνα,
> ἁ ποτὶ ταῖς παγαῖσι, μελίσδεται, ἁδὺ δὲ καὶ τύ
> συρίσδες.
>
> Zoet is, hoeder van geiten, het fluisterend lied van de pijnboom
> die daar staat bij de bronnen, en zoet speel ook jij op je syrinx.[47]

Deze harmonie lijkt te worden gesymboliseerd door de echo, een idee dat door Vergilius verder wordt ontwikkeld in zijn *Bucolica*, waar, om met Philip Hardie te spreken, 'echo is the sign of nature's sympathy with man'.[48] Het begin van de eerste *Ecloga* – dat bijvoorbeeld door het nadrukkelijke gebruik van t-klanken in het eerste vers naar de opening van Theocritus' eerste *Idylle* verwijst – is een duidelijk en programmatisch voorbeeld van deze 'bucolische echo', die wordt onderstreept door de tekstuele echo in *Amaryllida silvas* (*Ecloga* 1.4-5):[49]

44 Misschien kunnen we de beschrijving van Hylas' (intertekstuele) echo als παρεὼν δὲ μάλα σχεδὸν εἴδετο πόρρω ('hoewel dichtbij scheen hij ver weg', 60) zien als een metapoëtische samenvatting van Theocritus' verhouding tot Homerus.

45 Zoals Hunter (1999: 282, ad *Id.* 13.58-60) het zegt: 'The origins of Echo, the extreme case of a 'natural' sound requiring human agency and thus a mythic model for bucolic poetry, is one of the central bucolic myths.'

46 Zie voor meer voorbeelden van deze link Hunter (1999: 68-70).

47 Vertaling A.M. Van Erp Taalman Kip.

48 Hardie (1998: 11).

49 Clausen (1994, ad loc). Zie ook Hardie (2002: 204) voor de programmatische dimensie van deze verzen: 'Amaryllis' name embodies 'love in the woods, love in the pastoral world'; she is almost a personification of satisfied pastoral desire.'

> *tu, Tityre, lentus in umbra*
> *formosam resonare doces Amaryllida silvas.*
>
> Jij, Tityrus, op je gemak in de schaduw, leert de bossen om 'mooie Amaryllis' te echoën.

Het lijkt er dus op dat Hylas, die verandert in een echo en een natuurlijk geluid produceert, een symbool wordt van de bucolische dichter, en wel van Theocritus zelf. Aangezien Hylas' transformatie de oorsprong van de echo beschrijft, kan *Idylle* 13 worden gelezen als een allegorie van de oorsprong van Theocritus' bucolische poëzie. Deze indruk wordt versterkt doordat Hylas sterk doet denken aan Daphnis, de mythische eerste bucolische dichter en tevens het oorspronkelijke onderwerp van bucolische poëzie, wiens lot wordt bezongen door de herder Thyrsis in *Idylle* 1.[50]

Bovendien wordt het landschap waarin Hylas verdwijnt beschreven in termen die de landschappen in Theocritus' bucolische poëzie evoceren. Het is met dit landschap dat Hylas één wordt, maar wat gebeurt er met Heracles? Na Hylas' ontvoering gaat de grote held op zoek naar Hylas (*Idylle* 13.62-7):

> νεβροῦ φθεγξαμένας τις ἐν οὔρεσιν ὠμοφάγος λίς
> ἐξ εὐνᾶς ἔσπευσεν ἑτοιμοτάταν ἐπὶ δαῖτα·
> Ἡρακλέης τοιοῦτος ἐν ἀτρίπτοισιν ἀκάνθαις
> παῖδα ποθῶν δεδόνητο, πολὺν δ' ἐπελάμβανε χῶρον.
> σχέτλιοι οἱ φιλέοντες, ἀλώμενος ὅσσ' ἐμόγησεν
> οὔρεα καὶ δρυμούς, τὰ δ' Ἰάσονος ὕστερα πάντ' ἦς.
>
> Als een jong hert een kreet heeft geslaakt, stormt een leeuw in de bergen
> gulzig weg uit zijn leger, belust op zijn maal dat gereed is.
> Zo joeg Heracles voort, door distels nog nimmer betreden,
> hunkerend naar zijn jongen, en ver door het land ging zijn zoektocht.
> Niet meer te stuiten zijn zij die beminnen, want eindeloos zwierf hij
> zwoegend door heuvels en struiken, en Jasons belang was vergeten.[51]

De 'onbetreden doornen' (ἀτρίπτοισιν ἀκάνθαις, 64) roepen Apollo's advies in Callimachus' *Aetia*-proloog op (27-28; zie hierboven), waardoor het landschap een metapoëtische lading krijgt: Heracles begeeft zich op Callimacheisch, bucolisch terrein. Hoewel de held een onbetreden en dus origineel pad betreedt, heeft hij het zwaar, en het wordt pijnlijk duidelijk dat de held niet in deze poëtische wereld thuishoort.[52] Deze metapoëtische dimensie wordt benadrukt aan het eind van de passage, waar wordt gesuggereerd dat hij elders zou moeten zijn, namelijk op de Argo met Jason (67). Een soortgelijk contrast tussen de bucolische en heroïsch-epische werelden was een paar verzen hier-

50 Hunter (1999: 60).

51 Vertaling A.M. Van Erp Taalman Kip.

52 Vgl. Mastronarde (1968: 279).

voor al gecreëerd (*Idylle* 13.55-7):

> Ἀμφιτρυωνιάδας δὲ ταρασσόμενος περὶ παιδί
> ᾤχετο, Μαιωτιστὶ λαβὼν εὐκαμπέα τόξα
> καὶ ῥόπαλον, τό οἱ αἰὲν ἐχάνδανε δεξιτερὰ χείρ.
>
> Maar Amfitryons zoon, van onrust vervuld om de jongen,
> was erop uitgegaan, met zijn boog die op Scythische wijze
> goed was gekromd, en de knots die zijn vuist als altijd omklemd hield.[53]

Hier, onmiddellijk na Hylas' ontvoering, wordt Heracles opgevoerd met het epische epitheton Ἀμφιτρυωνιάδας. De held grijpt vervolgens naar zijn gebruikelijke wapens, die echter in deze bucolische wereld zinloos blijken te zijn.

Op het eerste gezicht lijkt *Idylle* 13 een mythologisch, heroïsch-epische episode. Theocritus' gedicht wordt dan ook wel vaak een 'epyllion', een 'mini-epos', genoemd. In deze op het eerste gezicht epische setting beschrijft Theocritus echter de oorsprong van zijn bucolische poëzie, die weliswaar haar wortels heeft in de epische traditie, maar zich net als Apollonius' epos heeft ontwikkeld in een eigen, Callimacheïsche richting.

Groenhovenstraat 8
2311 BT Leiden
m.a.j.heerink@uva.nl / m.a.j.heerink@vu.nl

Bibliografie

Albis, R.V. 1996. *Poet and Audience in the Argonautica of Apollonius*. Lanham.
Asper, M. 1997. *Onomata allotria: Zur Genese, Struktur und Funktion poetologischer Metaphern bei Kallimachos*, Stuttgart.
Barchiesi, A. 2001. *Speaking Volumes: Narrative and Intertext in Ovid and Other Latin Poets*, Londen.
Bing, P. 1988. *The Well-Read Muse: Present and Past in Callimachus and the Hellenistic Poets*, Göttingen.
Blumenthal, H.J. 1978. 'Callimachus, *Epigram* 28, Numenius fr. 20, and the Meaning of κυκλικός', *Classical Quarterly* 28, 125-7.
Bonanno, M.G. 1990. *L'allusione necessaria: Ricerche intertestuali sulla poesia greca e latina*, Rome.
Clausen, W.V. 1994. *A Commentary on Virgil, Eclogues*, Oxford.
DeForest, M.M. 1994. *Apollonius' Argonautica: A Callimachean Epic*, Leiden.
van Erp Taalman Kip, A.M. 2003. *Theokritos, Idyllen en epigrammen*, Amsterdam.
Feeney, D.C. 1991. *The Gods in Epic: Poets and Critics of the Classical Tradition*, Oxford.
Gow, A.S.F. 1950. *Theocritus*. (2 delen), Cambridge.
Hainsworth, B. 1993. *The Iliad: A Commentary*. Vol. III: *Books 9-12*, Cambridge.
Hardie, P.R. 1998. *Virgil*, Oxford.
Hardie, P.R. 2002. *Ovid's Poetics of Illusion*, Cambridge.

53 Vertaling A.M. Van Erp Taalman Kip.

Harrison, S.J. 2007. 'The Primal Voyage and the Ocean of Epos: Two Aspects of Metapoetic Imagery in Catullus, Virgil and Horace', *Dictynna* 4, 1-16.
Heerink, M.A.J. 2006. Recensie van Mauerhofer 2004, *Bryn Mawr Classical Review* 2006.11.29.
Heerink, M.A.J. 2007. '*Niet minder in uiterlijk, niet ongelijk in naam*: de *Hylas* van Cornelius Gallus', *Lampas* 40, 53-72.
Heerink, M.A.J. 2009. 'Van elegie naar epos: Ovidius over zijn *Metamorphosen*', *Lampas* 42, 299-322.
Heerink, M.A.J. 2010. *Echoing Hylas: Metapoetics in Hellenistic and Roman Poetry*, diss. Leiden.
Hinds, S.E. 1998. *Allusion and Intertext: Dynamics of Appropriation in Roman Poetry*, Cambridge.
Hopkinson, N. 1988 *A Hellenistic Anthology*, Cambridge.
Hunter, R.L. 1993. *The Argonautica of Apollonius: Literary Studies*, Cambridge.
Hunter, R.L. 1999. *Theocritus: A Selection*, Cambridge.
Huxley, G.L. 1969. *Greek Epic Poetry from Eumelos to Panyassis*, Londen.
Kassies, W. 1996. *Apollonius van Rhodos, de tocht van de Argonauten*, Amsterdam.
Köhnken, A. 2008. Recensie van Sourvinou-Inwood 2005, *Gnomon* 80, 588-90.
Kofler, W. 2003. *Aeneas und Vergil: Untersuchungen zur poetologischen Dimension der Aeneis*, Heidelberg.
Koster, S. 1970. *Antike Epostheorien*, Wiesbaden.
Leigh, M. 1994. 'Servius on Vergil's *senex Corycius*: New Evidence', *Materiali e discussioni per l'analisi dei testi classici* 33, 181-95.
Mastronarde, D.J. 1968. 'Theocritus' Idyll 13: Love and the Hero', *Transactions of the American Philological Association* 99, 273-90.
Mauerhofer, K. 2004. *Der Hylas-Mythos in der antiken Literatur*, München.
Nagy, G. 1997. 'Homeric scholia', in I. Morris & B. Powell (eds.) *A New Companion to Homer*, Leiden, 101-22.
Radke, G. 2007. *Die Kindheit des Mythos: Die Erfindung der Literaturgeschichte in der Antike*, München.
de Roy van Zuydewijn, H.J. 1993². *Homerus Ilias: de wrok van Achilles*, Amsterdam.
Slings, S. R. 2004. 'The *Hymn to Delos* as a Partial Allegory of Callimachus' Poetry', in M.A. Harder, R.F. Regtuit & G.C. Wakker (eds.) *Callimachus II*, Leuven, 279-97.
Sourvinou-Inwood, C. 2005. *Hylas, the Nymphs, Dionysos and Others: Myth, Ritual, Ethnicity*, Stockholm.
Stephens, S.A. 2002/3. 'Linus song', *Hermathena* 173/4, 13-28.
van Thiel, H. 1996. *Homeri Ilias*, Hildesheim.
Williams, F. 1978. *Callimachus, Hymn to Apollo*, Oxford.